

GABRIEL TOBOR

Urząd Miasta Radzionków

**WYBRANE PROBLEMY SYNCHRONIZACJI
PROGRAMÓW ROZWOJU
SĄSIADUJĄCYCH ZE SOBĄ MIAST I GMIN
(PRZYKŁAD RADZIONKOWA I OTACZAJĄCYCH MIASTO
JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH)**

Abstract: Chosen Problems of Development Programmas' Synchronize for Small Towns and Communes. (Example of Radzionków). When defining their strategic aims for local development, self-governments base their strategies on the availability of the resources in their own environment as well as those resulting from a wider, even regional context. This wider area of the conditions for the development of a small town is especially visible when the town is a constituent of e.g. a poviat or as in the case of the Upper-Silesian Agglomeration neighbours directly on others, creating a larger system of the economic market, labour market or for example cultural offer.

The article presents the conditions for the development of small towns on the example of Radzionków, in the Province of Silesia, neighbouring on the town of Bytom, and situated in the Poviat of Tarnowskie Góry. An analysis of the cohesion of the strategy of development of both towns and the Poviat has been made, and the conditions resulting from the realisation of shared projects have been presented.

**1. Położenie i uwarunkowania historyczne
miasta Radzionków**

Samorządy lokalne określając cele strategiczne rozwoju lokalnego opierają się na zasobach własnego środowiska oraz tych wynikających z szerszego kontekstu, nawet regionalnego. Szerszy obszar warunków rozwoju małego miasta jest szczególnie dostrzegalny, gdy miasto jest elementem składowym np. powiatu ziemskiego lub, tak jak w aglomeracji górnośląskiej sąsiaduje bezpośrednio z innymi, tworząc większy organizm rynku gospodarczego, rynku pracy czy np. oferty kulturalnej. W opracowaniu zaprezentowano warunki rozwoju ma-

tych miast na przykładzie Radzionkowa, w woj. śląskim, leżącego w powiecie ziemskim tarnogórkim, a sąsiadującego z miastem Bytom – powiatem grodzkim. Dokonano analizy spójności strategii rozwoju obydwu miast i powiatu, oraz zaprezentowano warunki wynikające z realizacji wspólnych projektów.

Miasto Radzionków ma ok. 17 400 mieszkańców oraz powierzchnię 1315 ha. Prawa miejskie uzyskało w 1951 r., chociaż jako miejscowość znana jest od 1326 r. W 1975 r. Radzionków, w wyniku reformy administracyjnej kraju, utracił prawa miejskie i został włączony do miasta Bytom jako jedna z jego dzielnic. Samodzielność odzyskał, znów jako miasto, dopiero w styczniu 1998 r., a następnie w wyniku wprowadzenia trójstopniowego podziału administracyjnego znalazł się ponownie w powiecie ziemskim tarnogórkim. Funkcjonowanie Radzionkowa, jako dzielnicy w strukturach miasta Bytom, przez 23 lata spowodowało powstanie wspólnych rozwiązań, głównie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Rozwiązania te narzucają konieczność dalszej ściślej współpracy. Ze względu na przedstawione zależności, Radzionków jest dobrym przykładem do badania warunków rozwoju małych miast w kontekście współpracy z innymi JST.

2. Spójność strategii gmin i powiatów a możliwości współpracy w realizacji zadań rozwoju

W procesach planowania zrównoważonego rozwoju konieczne jest zrozumienie i uwzględnienie powiązań między różnorodnymi czynnikami, tak aby dokonywać wyborów bezpiecznych dla środowiska przyrodniczego, takich które uwzględniają pozytywne efekty gospodarcze oraz zaspokojenie potrzeb społecznych. Należy sobie uświadomić, że ani środowisku przyrodniczemu, ani społecznemu, a tym bardziej gospodarce nie można wyznaczyć granic terytorialnych w rozumieniu granic samorządu terytorialnego. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza aglomeracji górnośląskiej, gdzie miasta przenikają się terytorialnie i jakiegokolwiek granice dla życia społecznego, gospodarczego i ekologii nic nie znaczą. Budując swoje strategie rozwoju poszczególne gminy, powiaty grodzkie i ziemskie powinny brać pod uwagę znacznie szerszy kontekst zarówno zasobów, jak i zagrożeń. Zatem rozwój gminy ujęty i realizowany w strategii rozwoju powinien następować w taki sposób, aby osiąganie wzrostu w jednej sferze nie odbywało się kosztem innej sfery, a rozwój jednej sfery w danej gminie nie odbywał się kosztem rozwoju sfer, w gminie sąsiedniej. Analizując te warunki nie w obszarze wzajemnych zagrożeń, lecz w obszarze wzajemnych szans, można na podstawie efektu synergii założyć, że wszędzie tam, gdzie lokalne strategie rozwoju sąsiadujących ze sobą gmin, lub gmin należących do danego powiatu ziemskiego będą oparte na wzajemnych, przenikających się i zrównoważonych

czynnikach, są realne szanse na bardziej efektywny, zrównoważony rozwój. Dziś, brak jednak jakichkolwiek uregulowań, które narzucałyby konieczność patrzenia na strategię rozwoju przez pryzmat braku granic między poszczególnymi JST. W zasadzie wiele zależy od świadomości i zaangażowania autorów strategii i organów gmin i powiatów. Pewną funkcję, wymuszającą taką postawę, spełniają strategię powiatów ziemskich dla gmin danego powiatu, strategię rozwoju regionalnego dla powiatów i gmin z danego województwa oraz programy unijne, które wymuszają działania w ściśle określonych obszarach.

Gminy współpracując ze sobą w zakresie zadań rozwojowych mogą sięgać po możliwości przewidziane w prawie cywilnym oraz w formach publicznoprawnych. W pierwszym przypadku, podejmują decyzję utworzenia lub przystąpienia np. do spółki prawa handlowego, lub w sprawie zawarcia umowy cywilnoprawnej z inną gminą. W zakresie współdziałania w formach prawa publicznego można wyróżnić związki oraz porozumienia międzygminne. Powyższe przykłady przedstawiają tylko formy współpracy. Natomiast zakresu i możliwości współpracy należy szukać w obszarach strategicznych i operacyjnych działań gminy. Wyróżnia się następujące możliwe obszary źródeł współpracy:

- wspólne zasoby (np. dziedzictwo kulturowe, zasoby przyrodnicze);
- warunki terytorialne (np. geograficzne, wspólne zlewnie rzek, układ komunikacyjny);
- wspólne problemy, zagrożenia (np. powódzie, bezpieczeństwo mieszkańców, bezrobocie);
- wspólne szanse (np. turystyka, rozwój określonych branż gospodarki).

Wymienione możliwości źródeł współpracy wynikają z pokrywających się problemów i kierunków działań strategicznych gmin. Wszędzie tam, gdzie te kierunki są identyczne lub zbieżne, należałoby przełożyć je na wspólne działania operacyjne w realizacji strategii, w postaci konkretnie podejmowanych przedsięwzięć, czy projektów. Kolejną możliwością podejmowania współpracy oraz płaszczyzną do wspólnych działań są projekty finansowane w ramach środków Unii Europejskiej. Dotyczy to głównie zadań o charakterze ponadlokalnym. Szansą jest realizowanie zadań, których wielkość przekracza możliwości pojedynczej gminy. Praktyka pokazuje, że są to zadania głównie z obszaru gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, energetyki oraz sieci dróg.

Współpraca samorządów powinna odbywać się określonymi metodami. Wciąż niestosowaną praktycznie metodą współpracy jest praca zespołowa w formie wspólnych komisji czy zespołów zadaniowych. Na ogół wszędzie tam, gdzie wymagają tego względy formalne np. wynikające ze sposobu zarządzania projektem lub z bardzo istotnych zagrożeń, tworzy się takie zespoły. Również w przypadku prac nad strategią wykorzystywana jest umiejętność pracy zespołowej oraz grupowego podejmowania decyzji w zespole „aktorów”

środowiska lokalnego. Praktycznie nie są tworzone i nie działają międzygminne zespoły ds. realizacji strategii lub rozwoju lokalnego. Idea funkcjonowania takich zespołów byłaby istotna głównie dla powiatów ziemskich. Współpraca gmin i powiatu w takiej formie pozwoliłaby m.in. na:

- analizę zakresu zadań, efektów realizacji projektów z wielu różnych punktów widzenia i interesów poszczególnych gmin;
- współdziałanie uczestników z różnych środowisk i gmin pozwalający na lepsze zrozumienie decyzji i ich akceptację, co łatwiej przekładałoby się na uzyskanie akceptacji społecznej dla realizowanych projektów;
- wspólny wysiłek będący czynnikiem motywującym i samokontrolnym dla uczestników zespołów.

Współpraca gmin w zakresie rozwoju lokalnego jest zatem możliwa w wielu formach. Tylko od stylu zarządzania, kultury organizacyjnej i umiejętności współpracy organów gmin zależy jej skuteczność i zakres.

3. Spójność zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym w jednostkach samorządu terytorialnego

3.1. Analiza strategii rozwoju Radzionkowa i Bytomia w kontekście współpracy w zakresie rozwoju lokalnego

Strategię rozwoju Radzionkowa uchwalono w czerwcu 2000 r. W dokumencie nie wskazano horyzontu czasu. Natomiast strategię rozwoju Bytomia przyjęto na okres 2001-2015 w kwietniu 2001 r. Poniżej przedstawiono zestawienie zapisów poszczególnych strategii dokonując porównania zarówno domen rozwojowych, jak i poszczególnych zadań w aspekcie możliwości współpracy.

3.1.1. Porównanie domen strategicznych

Z przedstawionego zestawienia (tab. 1) wynika, że brakuje spójności w konstruowaniu strategii na najwyższym jej szczeblu. W strategii Radzionkowa wyszczególniono 3 podstawowe kierunki działań, natomiast strategia Bytomia wskazuje 3 główne *Domeny rozwoju lokalnego*, nie korespondujące z *Przedsięwzięciami strategicznymi* Radzionkowa. Spójność, co do formy, następuje dopiero na szczeblu celów strategicznych. Wśród nich można wskazać następujące wspólne obszary:

- poprawa infrastruktury komunikacyjnej;
- poprawa stanu wykształcenia i adaptacji mieszkańców;
- rewitalizacja części miast;

Porównanie domen strategicznych Radzionkowa i powiatu grodzkiego – miasta Bytom

Wybrane obszary porównania	Radzionków	Bytom
Domeny rozwoju lokalnego	Infrastrukturalna przebudowa miasta	Środowisko
Przedsięwzięcia strategiczne	<ul style="list-style-type: none"> – Wzrost sprawności i niezawodności dostaw wody pitnej o wysokiej jakości – Poprawa czystości powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> – Waloryzacja kulturowego dziedzictwa miasta – Urbanistyczna rewitalizacja zaniedbanych dzielnic miejskich oraz przebudowa substancji mieszkaniowej – Ekologiczna odnowa miasta
Cele strategiczne	<ul style="list-style-type: none"> – Poprawa efektywności gospodarki wodno-ściekowej i jej proekologiczna przebudowa – Wzrost przepustowości miejskiego układu komunikacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – Zagospodarowanie terenów poprzemysłowych
	Wzmocnienie publicznych przestrzeni miastotwórczych	Aktywność
	<ul style="list-style-type: none"> – Przebudowa ciągów i węzłów komunikacyjnych miasta – Renowacja starej zabudowy mieszkaniowej – Rewitalizacja centrum miasta – Rozbudowa funkcji publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Wzmacnianie dywersyfikacji konkurencyjności przedsiębiorstw – Sprzyjanie powstawaniu nowych przedsiębiorstw – Przebudowa transportowej i komunikacyjnej infrastruktury miasta
	Przebudowa gospodarki miasta i wzmocnienie jego potencjałów rozwojowych	Spoleczność
	<ul style="list-style-type: none"> – Wzrost poziomu wykształcenia i zdolności adaptacyjnych do zmian na rynku pracy – Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej – Przeciwdziałanie peryferyzacji miasta w Aglomeracji Górnośląskiej – Wspieranie rodzinnych firm w sektorach szans rozwojowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Poprawa stanu zdrowotności mieszkańców – Wzrost poziomu socjalnego bezpieczeństwa mieszkańców – Zwiększenie szans edukacyjnych na różnych poziomach kształcenia

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1-4).

- wspieranie sektora przedsiębiorczości.

Są to jednak tylko typowe, dla każdego miasta aglomeracji śląskiej strategiczne, cele działania wynikające z zadań ustawowych lub ze specyfiki całego regionu. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, że mimo bliskiego sąsiedztwa i wspólnej ponad 20-letniej historii – Bytom i Radzionków nie mają zbliżonych, charakterystycznych dla lokalnych warunków, celów strategicznych.

3.1.2. Porównanie celów operacyjnych w wybranych obszarach rozwoju

Porównując cele operacyjne (tab. 2) należy stwierdzić, że istnieją zbieżności dotyczące m.in. zagospodarowania terenów przemysłowych – *tworzenie stref aktywności gospodarczej, opracowanie planu scalania terenów przemysłowych* w Bytomiu i *rewitalizacja terenów przemysłowych* w Radzionkowie. W zakresie ekologii analogicznie: *budowa kanalizacji ogólnospławnej i poprawa efektywności gospodarki ściekowej*. W zasadzie również na etapie celów strategicznych, zapisy są bardzo ogólne i związane z zadaniami ustawowymi, które mogą dotyczyć każdej gminy. Ogólnie, można zauważyć brak spójności również na tym etapie planowania strategii. Przykładowo, dla planowanych w strategii rozwoju przedsięwzięć w obszarze energetyki, mimo wspólnego systemu energetycznego (przez przedsiębiorstwo PEC sp. z o.o.), gminy ograniczają się tylko do zapisów deklaracyjnych w zakresie *przebudowy systemu energetycznego miasta i przebudowy linii wysokiego napięcia* oraz termomodernizacji budynków. Zadania przyjęte w gospodarce wodno-ściekowej są zasadniczo spójne, dotyczą głównie programu rzeki Szalejka oraz porządkowania gospodarki wodno-ściekowej. Niemniej jednak gmina Radzionków w strategii rozwoju wpisała budowę oczyszczalni ścieków, mimo że w granicach administracyjnych gminy znajdowały się wtedy 2 oczyszczalnie – pierwsza zarządzana przez Bytomskie Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o.o. oraz druga po kopalni KWK „Powstańców Śląskich”.

Tabela 2

Porównanie celów operacyjnych w wybranych obszarach rozwoju Bytomia i Radzionkowa

Wybrane działania w obszarze:	Bytom	Radzionków
Gospodarka	<p>Tworzenie stref aktywności gospodarczej</p> <p>Przebudowa systemu energetycznego miasta</p> <p>Przygotowanie ofert lokalizacyjnych wspólnie z zarządami likwidowanych zakładów przemysłowych</p> <p>Budowa centrum hotelowo-kongresowego</p> <p>Budowa centrum biznesowego</p> <p>Opracowanie planu scalania terenów przemysłowych</p> <p>Utworzenie biura obsługi inwestora</p> <p>Budowa parku technologicznego</p>	<p>Wzrost przepustowości miejskiego układu komunikacyjnego</p> <p>Uporządkowanie spraw własności obiektów i urządzeń gospodarki wodno-ściekowej oraz wnoszenie ich do spółek prawa handlowego w sektorze usług komunalnych</p> <p>Rewitalizacja terenów przemysłowych</p> <p>Opracowanie systemu preferencji dla inwestorów i lokalnych przedsiębiorców</p>

Wybrane działania w obszarze:	Bytom	Radzionków
Ekologia	<p>Budowa ścieżek rowerowych</p> <p>Opracowanie programu segregacji i utylizacji odpadów komunalnych</p> <p>Naturalizacja ekologicznego ciągu Szarlejki i Bytomki</p> <p>Likwidacja kotłowni lokalnych</p> <p>Budowa kanalizacji ogólnospławnej na terenie całego miasta</p> <p>Wprowadzenie ekologicznego monitoringu miasta</p>	<p>Poprawa efektywności gospodarki wodno-ściekowej i jej proekologiczna przebudowa</p> <p>Wzrost sprawności i niezawodności dostaw wody pitnej o wysokiej jakości</p> <p>Przygotowanie pod budownictwo mieszkaniowe terenów przy istniejącym składowisku gruzu</p>
Spoleczeństwo	<p>Wzmocnienie procesów prywatyzacji świadczenia usług opieki zdrowotnej</p> <p>Zwiększenie dostępności przekwalifikowań zawodowych</p> <p>Zmiana profilu kształcenia zawodowego na poziomie średnim</p> <p>Rozszerzenie zakresu pomocy dzieciom i młodzieży pochodzącym ze środowisk ubóstwa</p> <p>Opracowanie i uruchomienie programów aktywnego przeciwdziałania bezrobociu</p> <p>Utworzenie systemu monitoringu stanu zdrowotności mieszkańców (szczególnie po 40 roku życia)</p> <p>Propagowanie kontaktów grup młodzieży i nauczycieli z miastami partnerskimi</p>	<p>rozbudowa funkcji publicznych rekreacyjne zagospodarowanie Księżej Góry</p> <p>utworzenie miejskiego systemu mobilizacji i komunikacji społecznej</p> <p>organizacja gminnego systemu opieki społecznej</p> <p>organizacja gminnego ośrodka adaptacji zawodowej</p> <p>utworzenie gminnego systemu stypendiów dla zdolnej młodzieży</p> <p>zapewnienie szkołom dostępu do internetu</p> <p>Opracowanie programu promocji miasta</p>

dwa przykłady pokazują, jak różne są zapisy w strategii, a co za tym idzie również współpraca w realizacji zadań rozwoju mimo wspólnych warunków, nie jest realizowana. Trudno mówić o programowalnym rozwoju lokalnym w wymiarze szerszym, niż jedna jednostka samorządu, gdy brak spójnych celów strategicznych.

3.2. Analiza spójności strategii rozwoju Radzionkowa i powiatu tarnogórskiego w realizacji podstawowych zadań rozwojowych

Analizy spójności dwóch strategii rozwoju obydwu jednostek przeprowadzono w części 3.2.1. wyszczególniając cele strategiczne powiatu jako jednostki o szerszej przestrzeni oddziaływania i odpowiadające im cele strategiczne Radzionkowa. W części 3.2.2 porównano spójne i rozmiające się cele operacyjne w zadaniach rozwoju.

3.2.1. Cele strategiczne rozwoju powiatu tarnogórskiego a cele strategiczne miasta Radzionków

Tabela 3

Porównanie celów strategicznych rozwoju powiatu tarnogórskiego i miasta Radzionków

Cele strategiczne rozwoju powiatu tarnogórskiego	Cele strategiczne miasta Radzionków
Wspieranie działań służących rozwojowi małych i średnich firm poprzez aktywizację lokalnych przedsiębiorców oraz przyciągnięcie inwestycji.	Wspieranie rodzinnych firm w sektorach szans rozwojowych
Stworzenie z powiatu tarnogórskiego silnego centrum edukacyjnego o znaczeniu ponadregionalnym	Wzrost poziomu wykształcenia i zdolności adaptacyjnych do zmian na rynku pracy
Podniesienie jakości życia mieszkańców powiatu w oparciu o szeroki zakres usług społecznych	Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej Rozbudowa funkcji publicznych
Rozwój przemysłu turystyczno-rekreacyjnego bazującego na bogatych walorach powiatu	Przeciwdziałanie peryferyzacji miasta w Aglomeracji Górnośląskiej
Kultywowanie kultury lokalnej – pogłębianie poczucie tożsamości mieszkańców powiatu tarnogórskiego	<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Wzrost przepustowości miejskiego układu - komunikacyjnego
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Wzrost sprawności i niezawodności dostaw - wody pitnej o wysokiej jakości
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Poprawa czystości powietrza
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Poprawa efektywności gospodarki wodno-ściekowej i jej proekologiczna przebudowa
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Przebudowa ciągów i węzłów komunikacyjnych miasta
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Renowacja starej zabudowy mieszkaniowej
<i>brak zbliżonych celów strategicznych</i>	Rewitalizacja centrum miasta

Źródło: Opracowanie własne.

3.2.2. Porównanie celów operacyjnych powiatu tarnogórskiego i miasta Radzionków zawartych w ich strategiach rozwoju

W strategii powiatu tarnogórskiego wyróżniono następujące cele operacyjne mające powiązanie z celami operacyjnymi Radzionkowa (tab. 4):

Zbieżne cele operacyjne w strategiach powiatu tarnogórskiego i miasta Radzionków

Powiat tarnogórski	Radzionków
Stworzenie kompleksowego systemu wsparcia organizacyjnego i merytorycznego dla małych i średnich przedsiębiorstw	Opracowanie systemu preferencji dla inwestorów i lokalnych przedsiębiorców
Kreowanie korzystnego klimatu dla rozwoju lokalnych firm oraz przyciąganie inwestorów zewnętrznych	
Wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży oraz zapewnienie jej aktywnego udziału w kreowaniu i realizacji polityki rozwoju powiatu	Zapewnienie szkołom dostępu do Internetu
	Utworzenie gminnego systemu stypendiów dla zdolnej młodzieży
Stworzenie kompleksowego systemu zaspokajania potrzeb społecznych w Powiecie – integracja działań Powiatu i Gmin	Organizacja gminnego systemu opieki społecznej

Ponadto, strategia powiatu obejmuje jeszcze 10 celów operacyjnych, dla których trudno znaleźć odpowiadające im cele operacyjne w strategii Radzionkowa. Są to:

1. Koordynacja procesu infrastruktury technicznej i komunalnej niezbędnej dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości.
2. Tworzenie profili kształcenia, zgodnie z potrzebami rynku pracy i aspiracjami mieszkańców.
3. Utworzenie systemu doradztwa i doskonalenia zawodowego nauczycieli, integracja środowisk zainteresowanych rozwojem oświaty w powiecie.
4. Inicjowanie i wspieranie rozwoju szkolnictwa wyższego w powiecie.
5. Zwiększenie dostępności usług medycznych.
6. Wdrożenie systemu ochrony życia w sytuacjach zagrożeń w ramach projektu *Zintegrowane Ratownictwo Medyczne*.
7. Promocja wartości zdrowotnych i rodzinnych oraz świadomości ekologicznej wśród mieszkańców powiatu.
8. Stworzenie powiatowego systemu informacji i promocji w zakresie turystyki i kultury.
9. Opracowanie programu turystyczno-rekreacyjnego dla powiatu tarnogórskiego – przyciągnięcie nowych grup turystów.
10. Prowadzenie działań służących poprawie stanu środowiska przyrodniczego powiatu.

Natomiast w strategii rozwoju Radzionkowa jest 11 celów operacyjnych nie znajdujących odzwierciedlenia w celach operacyjnych powiatu:

1. Wzrost przepustowości miejskiego układu komunikacyjnego.

2. Uporządkowanie spraw własności obiektów i urzędzeń gospodarki wodno-ściekowej oraz wnoszenie ich do spółek prawa handlowego w sektorze usług komunalnych.
3. Rewitalizacja terenów poprzemysłowych.
4. Poprawa efektywności gospodarki wodno-ściekowej i jej proekologiczna przebudowa.
5. Wzrost sprawności i niezawodności dostaw wody pitnej wysokiej jakości.
6. Przygotowanie pod budownictwo mieszkaniowe terenów przy istniejącym składowisku gruzu.
7. Rozbudowa funkcji publicznych.
8. Rekreatyjne zagospodarowanie Księżej Góry.
9. Utworzenie miejskiego systemu mobilizacji i komunikacji społecznej.
10. Organizowanie gminnego ośrodka adaptacji zawodowej.
11. Opracowanie programu promocji miasta.

W ujęciu liczbowym można stwierdzić, że 21 celów operacyjnych rozmią się, a tylko 4 są spójne. Różnice dotyczą m.in. obszarów rozwoju, np. w powiecie znaczną rolę odgrywa obszar opieki zdrowotnej, która w mieście nie pojawia się w żadnym aspekcie. Podobnie np., szczegółowości zapisów w powiecie, ogólnemu sformułowaniu wyrównywania szans edukacyjnych wśród młodzieży towarzyszy konkretny, zadaniowy zapis wyposażenia szkół w Internet w mieście Radzionków.

3.3. Analiza warunków realizacji wspólnego projektu gospodarki wodno-ściekowej przez Radzionków i Bytom

Powiązania obydwu miast w zakresie gospodarki wodno-ściekowej dotyczą głównie oczyszczalni ścieków przy ul. Sikorskiego w Radzionkowie oraz sieci kanalizacyjnej Radzionkowa i północnych dzielnic Bytomia. Oczyszczalnię tę dla Bytomia zaczęto budować w 1985 r., kiedy Radzionków nie był samodzielnym miastem, a tylko dzielnicą Bytomia. Oczyszczalnia była przewidziana dla północnych dzielnic Bytomia, w tym dla Radzionkowa. W planach urbanistycznych istniały duże osiedla mieszkaniowe dla ok. 40 tys. osób, w związku z tym projekt oczyszczalni przewidywał znaczne parametry ilościowe i przekraczał bieżące potrzeby. Po 1990 r. zweryfikowano plany rozbudowy osiedli mieszkaniowych i wstrzymano prace przy budowie oczyszczalni. Działała tylko jej część mechaniczna. W styczniu 1998 r. przywrócono prawa miejskie gminie Radzionków, jednak teren pod oczyszczalnią nie przeszedł na własność gminy Radzionków, ponieważ jeszcze w 1997 r. Bytom wprowadził teren pod oczyszczalnią na majątek spółki prawa handlowego, Bytomskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego ze 100% kapitałem gminy Bytom. BPK wystą-

piło o dotację z programu PHARE na dokończenie inwestycji oraz budowę rurociągu tłoczego dla przepompowania ścieków z oczyszczalni „Śródmieście” z centrum Bytomia. Głównie z powodu przerzucenia olbrzymiej ilości ścieków z centrum Bytomia, władze Radzionkowa nie zgadzały się na realizację tej inwestycji na terenie, liczącego tylko 1315 ha miasta. Inwestycja, którą miały realizować dwa miasta została zrealizowana tylko przez Bytom, chociaż projekt realizowano na terenie Radzionkowa i prawie wszystkie ścieki z tego miasta spływają do tej oczyszczalni. Projekt budowy oczyszczalni był realizowany wyłącznie przez Bytomskie Przedsiębiorstwo Komunalne, przebiegał na terenie Radzionkowa, dotyczył również gospodarki wodno-ściekowej Radzionkowa. Głównym celem projektu jest uporządkowanie gospodarki ściekowej gminy Bytom i Radzionków. Omawiany projekt składa się z dwóch części: budowy systemu transportu ścieków do oczyszczalni „Radzionków” i modernizacji oczyszczalni „Radzionków”.

Celem budowy rurociągów tłocznych ścieków komunalnych na odcinku Bytom Śródmieście – Radzionków było zatrzymanie degradacji środowiska w części zlewni rzeki Bytomki u jej źródeł, ze względu na odpływ ścieków w niedostatecznym stopniu oczyszczonych w istniejącej oczyszczalni mechaniczno-biologicznej Bytom „Śródmieście”, wybudowanej w latach 30. XX w. Projekt zakładał budowę, w miejscu oczyszczalni „Bytom Śródmieście”, przepompowni ścieków i ich transport rurociągiem do oczyszczalni Radzionków. W tym celu należało zmodernizować istniejącą oczyszczalnię Radzionków. Ze względu na opóźnienia, wynikające m.in. z braku decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, gmina Bytom podjęła działania zmierzające do zmiany granic administracyjnych i włączenia terenu oczyszczalni ścieków w obszar miasta Bytomia. 22 listopada 2002 r. Rada Miasta Bytom podjęła uchwałę nr XV/N/681/01 w sprawie przeprowadzenia konsultacji z jego mieszkańcami dotyczących zmiany granic, rozpoczynając tym samym procedurę administracyjną. Terenem objętym przedmiotem konsultacji była wyłącznie oczyszczalnia ścieków należąca do BPK w Bytomiu. Decyzje o zmianie granic podjęła Rada Ministrów w rozporządzeniu z 25.06.2002 r. z mocą od 01.01.2003 r. i tym samym wszelkie decyzje administracyjne związane z budową przeszły do gminy Bytom. Inwestycja została zakończona zgodnie z przyjętym harmonogramem. W zakresie oceny realizacji projektu (oczyszczalnia Radzionków) można stwierdzić, że mimo zmian prawnych, opóźnień w prowadzeniu uzgodnień technicznych i środowiskowych, zmian inwestora zastępczego oraz braku akceptacji ze strony władz i mieszkańców Radzionkowa, projekt zrealizowano w pełnym zakresie. Spełniono wymagania wynikające z podpisanego memorandum finansowego rządu RP i Komisji Europejskiej, poza terminem realizacji. Ponadto, uzyskano efekt ekologiczny zakładamy w raporcie oddziaływania na środowisko oczyszczalni ścieków

w Radzionkowie oraz efekt związany z likwidacją oczyszczalni „Śródmieście”. Uzyskano również efekt ekonomiczny – zmniejszył się koszt jednostkowy oczyszczania ścieków. Natomiast Gmina Radzionków utraciła wpływy z podatku od nieruchomości oraz z tytułu podatku dochodowego. Ponadto utraciła możliwość jakiegokolwiek kontroli działalności oczyszczalni, która odbiera prawie 100% ścieków z całej gminy i wpływu na kształtowanie cen ścieków.

Oceniając działania pod kątem lokalnego rozwoju należy stwierdzić, że współpraca gmin nie została poprzedzona negocjacjami wspólnych celów i szukaniem kompromisu zadowalającego obie strony. Powiązanie techniczne, warunki zlewni na tym terenie powodują określoną współzależność, która powinna przełożyć się na ścisłą współpracę i wspólne cele strategiczne. Brak jednoznacznej, wspólnej koncepcji rozwiązania problemów gospodarki wodno-ściekowej doprowadził do naruszenia interesu jednego z partnerów.

4. Wnioski w zakresie warunków rozwoju małych miast w aspekcie współpracy z innymi JST wynikające z prezentowanych analiz

Na podstawie przedstawionych w opracowaniu analiz strategii rozwoju i przykładów z energetyki ciepłej i gospodarki wodno-ściekowej można podjąć następujące wnioski:

- gminy podejmując zadania powiązane z działaniem sąsiednich gmin powinny prowadzić wspólną politykę uzgadniania celów strategicznych i operacyjnych;
- spójność strategii sąsiadujących gmin czy powiatów pozwala na podejmowanie wspólnych, programowalnych przedsięwzięć w zakresie realizowania celów rozwoju;
- brak spójności na etapie planowania powoduje brak współpracy w realizacji rozwoju, czyli brak programowalnej współpracy powoduje reakcyjny a nie kreatywny styl zarządzania;
- współdziałania w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć pozwalają osiągnąć lepszą skuteczność działań oraz zmniejszyć koszty projektów;
- gminy współdziałają w zakresie realizacji rozwoju głównie w zakresie zadań wynikających z ich ustawowych obowiązków, takich jak energetyka, gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami, układy komunikacyjne.

Rozwój gospodarki, szybkie tempo zmian społecznych, rosnące wymagania mieszkańców wymuszają lepszą skuteczność działania władz lokalnych. Powinno to prowadzić do sięgania po nowe, niestosowane dotychczas formy działań. Jedną z nowych możliwości poprawienia skuteczności działania władz i zwiększenia tempa rozwoju lokalnego jest ścisłe współdziałanie władz sąsia-

dujących ze sobą, miasta i powiatów. Ze względu na lokalne warunki propozycja może dotyczyć głównie miast aglomeracji górnośląskiej. Przedstawiony materiał może wskazywać obszar do głębszej analizy działania władz samorządowych m.in. po to, aby opracować wzorcowy model działania JST w procesach opracowywania i realizacji celów rozwoju lokalnego uwzględniającego spójność strategii, sąsiadujących ze sobą samorządów.

Literatura

Uchwała nr XXXIII/275/2001 Rady Powiatu w Tarnowskich Górach z 23 sierpnia 2001 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Powiatu Tarnogórskiego.

Uchwała nr XIX/164/00 Rady Miasta Radzionków z 07.11.2000 r. w sprawie strategii rozwoju miasta Radzionków.

Uchwała nr XXXIII/577/2001 Rady Miasta Bytom z 25.04.2001 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju Bytomia na lata 2001-2015”